

CRÍTICA

Quan no et queda sinó udolar

LLUÍS-ANTON BAULENAS

NARRATIVA

Arto Paasilinna, *El moliner udolaire*. Traducció d'Emma Claret Pyrhönen. EDICIONS 62. Barcelona, 2004.

Siguem sincers i comencem per aquí. Senyores i senyors: ¿quantes vegades a la vida, davant d'una situació insuportable o difícil de pair, no hem desitjat de projectar els morros endavant i posar-nos a udolar? De pena, de desconsol, de cansament vital i, per què no?, d'amor, d'intens amor. Qui canta, els seus mals espanta. I a qui udola, el seu mal li vola. Les passions ens demanen i ens porten una expressió sensorial, tant si és del tacte com de l'olfacte, de la vista, del gust o, com és el cas del protagonista d'aquesta novel·la, la veu i l'oïda. Tots hem volgut udolar llargament com llops cansats o enamorats. Aquest és, doncs, el nucli central del relat: algú que udola i una comunitat que no ho accepta perquè ho troba estrany i va contra els costums. No hi fa res que sigui una persona bona, treballadora, dinàmica i creativa (recupera un molí abandonat, en multiplica els usos, es fa un hort, vol estudiar comerç). La comunitat rebutja algú que udola i punt. No cal dir que tot es va

complicant, una cosa porta l'altra, la burocràcia s'hi fica, el moliner no entén per què el renyen, es posa nerviós i fa més coses que no hauria de fer. La cosa arriba a complicar-se fins a límits grotescos però no pas inesperats.

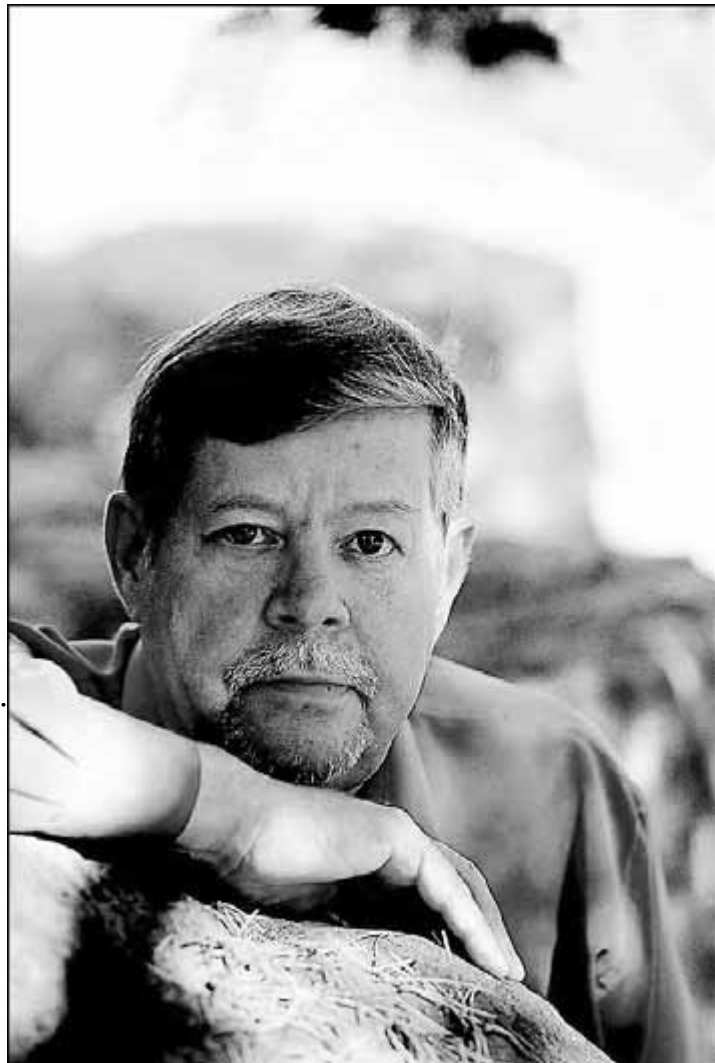
El moliner udolaire és una novel·la de plantejament clàssic sobre el tema de l'estranger que arriba i remou les aigües quietes de la vida quotidiana. Totes les literatures del món en tenen algun representant. Les variants són diverses, però totes comencen igual: la comunitat és tancada i rep l'estrany amb recel i desconfiança. Si l'estrany, a més, fa trontollar els principis ancestrals de convivència, els interessos forjats durant anys i anys, la reacció de la comunitat pot arribar a ser una exageració.

El llibre de Paasilinna és una falla en el sentit clàssic de la paraula, amb moralitat final. I, per una vegada, per pura satisfacció, ens permetrem d'explicar-la perquè tampoc no fem cap mal: el dolent guanya, s'escapa i deixa amb un pam de nas les autoritats (de fet, la mateixa autoritat n'és còmplice). És tot un descans ja que no sempre és així, al contrari, el component ancestral devora i redueix al no-res el cos estrany. N'hi ha milers d'exemples. Vet aquí un clàssic català: *Aigües encantades* (1907), de Joan Puig i Ferrer. Un foraster arriba a un

poble endarrerit i conservador al començament del XX. S'estan morint de set, però no toquen l'agua d'uns gorgs per qüestions religioses. Ell els recomana que utilitzin aquella aigua per afrontar la forta sequera, és l'única solució. Es posa a ploure, i la gent es pensa que és un miracle que indica que no han d'escollar el foraster, el qual acaba fugint comes ajudeu-me, apedregat pels veïns. Entre els exemples recents tenim, sense anar més lluny, la pel·lícula de Lars Von Trier *Dogville*, en què l'estrany, el personatge interpretat per Kidman, indefens,

acaba sent esclavitzat per tot el poble que l'acull i violat per gairebé tots els seus mascles.

En aquests exemples, els protagonistes són més o menys excèntrics, però tots perden, són humiliats i escombrats, accepten tornar a la submissió o veuen propera la mort, que és la derrota definitiva. En canvi, en Kunnari, l'udolaire de Paasilinna, venç perquè, per una banda, és una mena de superhome capaç de sobreviure al bosc i a les situacions més extremes. I per una altra té una ingenuïtat que li impedeix odiar els qui l'odien.

ARTO PAASILINNA VA NÉIXER EL 1942 A LA LAPÒNIA FINLANDESA

Conte moral

PAU DITO TUBAU

Sobre les dificultats que comporta la conquesta de certes llibertats a persones diferents o extravagants, sobre els malentesos que propicien i els abusos i arbitrarietats que se'ls imposen, les traves amb què topen i la perseverança amb què s'hi oposen, el finès Arto Paasilinna va donar a conèixer a principis de la dècada del 1980 una de les seves novel·les més reconegudes al voltant de les vivències d'un moliner que desconcerta els seus veïns perquè udola quan està trist; la història d'un home innocent i fort que es troba immers en una sèrie creixent de peripècies dramàtiques, afronts, enfron-

taments i desacords, que el foragiten de la vida en comú i l'empenyen a resguardar-se als boscos com si fos un animal més. La fugida és un tema recurrent en les obres de Paasilinna, però les connotacions que hi dona no solen vincular-se a l'abandó d'expectatives o a la negació de problemes, sinó a un replegament vital que converteix en necessari per emprendre noves lluites o continuar les antigues. Nascut el 1942 a la Lapònia finlandesa, els seus pares van haver d'escapar de l'amenaça alemanya que es propagava sobre la regió per resguardar-se en diversos emplaçaments dels anomenats països nòrdics. Tot i que aleshores era massa petit

per adonar-se'n, aquelles circumstàncies semblen haver-lo perseguit com una ombra que creixia fins al punt de transformar-les en matèria literària de primer ordre.

Ambientada en la Finlàndia del sud posterior a la Segona Guerra Mundial, la fugida forçosa de la civilització que emprèn el moliner, la conversió en un proscrit que només compta amb l'ajut i l'amistat d'altres desarrelats, unida a les ansies punitives dels seus perseguidors, capturadors i carce-

llers, imprimeix a la narració un caràcter d'epopeia en to menor, dolça i entranyable, que troba en l'humor lleuger un contrapunt ideal davant la possibilitat de perdre's en heroïsmes o en martirologis de missaire. No és gratuït que la figura mítica i emblemàtica de Jesús mantingui una conversa fictícia amb el protagonista, a les acaballes de la novel·la, sobre el patiment que arrosseguen els perseguits i la fatiga amb què suporten tant la pròpia raresa com haver estat

La novel·la va ser publicada el 1981 i està situada a mitjans dels 50. La història d'Europa ens explica el patiment de Finlàndia per fer-se un lloc entre els seus poderosos veïns. Més a prop en el temps, recordem que Finlàndia, aliada temporalment amb els nazis de la Segona Guerra Mundial, va haver de pagar a la Unió Soviètica no solament amb un tros de territori i amb diners sinó amb un tractat de mútua amistat i de neutralitat forçada que pràcticament els impedia tenir cap política exterior que no estigués lligada a la de la Unió Soviètica. Tot això es va acabar amb el règim comunista.

El moliner udolaire és una de les històries més belles escrites en les últimes dècades sobre el dret a la diferència. També explica amb senzillesa els mecanismes universals de la infàmia: un cop la comunitat decideix declarar Kunnari boig, les autoritats li prenen la propietat del molí, el banc decideix quedar-se els seus estalvis i els veïns li roben tot el que poden. L'any 1939, a Catalunya, el nou Estat franquista va declarar apàtrides els que van exiliar-se, els va prendre les propietats i els estalvis i molts dels veïns vencedors van dedicar-se al pillatge de les cases abandonades. Fins al punt que les noves autoritats van decidir que era excessiu. L'acció d'*El moliner udolaire* passa en una regió europea situada en el cercle polar àrtic. Catalunya és un país mediterrani, tan lluny i tan a prop, doncs. Tan diferents i tan iguals, doncs. El que tenen les bones faules és que serveixen per a tothom.

apartats pels altres d'una existència corrent. Però, referències bíbliques a part, la batalla del moliner amb els fariseus del lloc, comerciants, metges, psiquiatres, banquers i governadors, no es desborda ni es resol en una lenta crucifixió carregada de dolor, sinó en un cant a l'esplendorosa llibertat de la vida als boscos i en una falla amb apunts màgics en què els animals es comporten com persones i compareixen per venjar injúries, restituir veritats i reparar injustícies.

Vet aquí un petit conte moral amb armadura de novel·la que projecta sobre la Finlàndia moderna, un país en què la devoció pels boscos, la lectura i els drets i deures de l'Estat de benestar són bastant més elevats que a la major part del món, amb la tendra imatge dels antics caçadors i recol·lectors àrtics que xerraven amb les llebres i els ossos mentre resistien impassibles les inclemències del fred.